از تویثر

تا تنگ مُهر

روایت عهدی به بلندای تاریخ از خاندانی با ریشه های آسمانی

www.ketab.ir

نویسنده:

سید علی نوری

سرشناسه	:	نوری، سیدعلی، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	:	از تویثر تا تنگ مهر: روایت عهدی به بلندای تاریخ از خاندانی با ریشه‌های آسمانی / نویسنده سیدعلی نوری .
مشخصات نشر	:	قم: نسیم کوثر، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	:	۲۰۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۲۴۰۷-۷۹-۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
عنوان دیگر	:	روایت عهدی به بلندای تاریخ از خاندانی با ریشه های آسمانی.
موضوع	:	موسی‌بن جعفر، (ع)، امام هفتم، ۱۲۸ - ۱۸۳ق. -- فرزندان
موضوع	:	Musa ibn Ja'far Imam VII, ۷۴۵ - ۷۹۹ -- Children
موضوع	:	سادات (خاندان) -- تاریخ
موضوع	:	Sadat family -- History
موضوع	:	شیعیان -- تاریخ Shiites -- History شیعیان -- ایران -- تاریخ Shiites -- Iran -- History
موضوع	:	مهر (شهرستان) Mohr (Iran) احساء (عربستان سعودی) Hasa (Saudi Arabia : Province)
رده بندی کنگره	:	BP۲۳۹
رده بندی دیویی	:	۵۳/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۹۸۳۹۵۱۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیپا

www.ketab.ir

انتشارات نسیم‌کوثر

قم ـ بلوار معلم – مجتمع ناشران – طبقه B – پ۱۲

روابط عمومی: ۰۲۵-۳۷۷۳۴۳۷۷ همراه: ۰۹۱۲۲۵۱۴۹۰۷

شناسنامه:

* **عنوان:** از تویثر تا تنگ مهر
* **نویسنده:** سید علی نوری
* **ناشر:** نسیم کوثر
* **چاپ:** کوثر
* **نوبت چاپ:** اول / ۱۴۰۳
* **تیراژ:** ۲۰۰ نسخه
* **قیمت:** ۸۵۰۰۰ تومان
* **شابک:** ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۰-۷۷۹-۸

ارتباط با نویسنده: ۰۹۱۲۸۵۴۹۴۳۳

فهرست مطالب

مقدمه ۱۲

فصل اول

سادات و مهاجرت ۱۶

مقدمه ۱۶
گفتار اول : تعریف سادات ۱۶
گفتار دوم ورود سادات به ایران ۱۸
مبحث اول : مهاجرت‌های گروهی ۱۸
مهاجرت علویان به رهبری احمد بن موسی علیه السلام (شاهچراغ)..... ۱۹
هجرت حضرت فاطمه معصومه علیها السلام و همراهانش ۲۱
مهاجرت موسی مبرقع و همراهانش..... ۲۳
مبحث دوم مهاجرت‌های انفرادی ۲۴
یحیی بن زید..... ۲۵
عبدالعظیم حسنی..... ۲۷
گفتار سوم : علل مهاجرت سادات..... ۳۰
وجود امنیت قابل ملاحظه برای علویان در ایران ۳۰
تنوع آب و هوا و مناطق طبیعی مناسب در ایران..... ۳۱
محبوبیت سادات نزد ایرانیان..... ۳۱
عدالت خواهی ایرانیان ۳۴
حضور امام رضا علیه السلام. و ولایت عهدی ایشان ۳۵
ایجاد و تأسیس حکومت‌های علوی و شیعه در ایران ۳۵
۱ - دولت شیعی طبرستان ۳۶
۲ - دولت آل بویه ۳۷
۳ - دولت ایلخانیان مغول ۴۰
۴ – سربداران ۴۱
۵ - دولت قراقویونلوها..... ۴۲
۶ - دولت صفوی..... ۴۳
گفتار چهارم مسیرهای ورود به ایران ۴۵

www.ketab.ir

راه هجرت ازعراق به ایران در دوران نخستین اسلامی،: ۴۵
گفتار پنجم نتایج مهاجرت ۴۷
توسعه جغرافیایی تشیع ۴۷
تشکیل حکومت‌های مردمی ۵۰
بالا رفتن سطح علمی و فرهنگی مردم ۵۲
ایجاد بناهای جدید ۵۲
ایجاد فضای علمی ۵۳

فصل دوم:

احساء ۵۵

معرفی الاحساء ۵۵
نامگذاری ۵۷
تاریخچه الاحسا ۵۸
حمله سلوکیان ۵۸
الجرهاء ۵۹
شهر هجر ۶۰
حکومت قرمطیان ۶۲
اماره عیونیون ۶۲
دولت عصفوری ۶۳
امارت جروانیان ۶۳
جبورها ۶۳
دولت بنی خالد ۶۵
دوره دوم حکومت عثمانی ۶۵
الحاق الاحساء ء به دولت سعودی ۶۶
نبرد الاحساء ء(۱۹۱۳) ۶۶
تقسیمات استان الاحساء ۶۷
الهفوف ۶۷
المبرز ۶۷
العیون ۶۷
الطرف ۶۸
العمران ۶۸

www.ketab.ir

الجفر ۶۸
جمعیت ۶۸
شرایط منطقه‌ای الاحساء ۶۹
آب و هوا ۶۹
زمین چهر ۶۹
کوه‌ها ۶۹
کشاورزی ۷۰
خرمای خنیزی ۷۰
چشمه‌ها الاحساء ۷۰
دریاچه زرد ۷۲
صنایع دستی ۷۲
صنعت ۷۳
فرهنگ و آموزش ۷۳
مؤسسات آموزشی ۷۳
موقعیت تاریخی ۷۵
بندر العقیر ۷۵
مسجد گواتحی ۷۶
قصر محیرس ۷۶
قلعه صاهود ۷۶
قصر العبید ۷۷
کاخ خزام ۷۷
بازارهای محبوب ۷۷
بازار الجراعه و بازار المشقر ۷۷
بازار القیصریه ۷۷
آداب و رسوم اهل احساء ۷۸
ختم قرآن: ۷۸
غسوله الازواج : ۷۸
المصحراتی یا ابوطبوله: ۷۸
القرقیان: ۷۹
غذاهای محبوب در الاحساء ۷۹

www.ketab.ir

فصل سوم

تویشیر ۸۰

موقعیت جغرافیایی ۸۰
دلیل نامگذاری ۸۰
آب و هوا ۸۱
منابع تاریخی ۸۱
جمعیت ۸۱
تاریخچه مختصری از وضعیت روستا و خانه‌ها توئیر در قدیم ۸۲
زندگی اقتصادی- کشاورزی- غواصی- تجارت ۸۴
زندگی اقتصادی ۸۴
نحوه زراعت زمین ۸۵
غواصی ۸۶
زندگی اجتماعی ۸۷
آداب و رسوم ۸۸
مراسم مذهبی ۸۹
بناهای تاریخی ۹۱
برج ۹۱
لباس‌های مورد استفاده مردم تویشیر ۹۱
البخنق ۹۱
العبایا ۹۱
الزبیل: ۹۲
از حجاز به تویشیر ۹۲
معرکه ام الجماجم ۹۴
دلیل نام گذاری ۹۵
جزئیات نبرد ۹۵

فصل چهارم

مهر ۹۹

موقعیت جغرافیایی و اقلیمی ۹۹

www.ketab.ir

آبهای سطحی و زیرزمینی: **۱۰۰**
گردشگری شهرستان مهر **۱۰۲**
سنگ چله گاه ۱۰۲
استودان‌های خوزی ۱۰۲
آثار شلدان (تمب بت) ۱۰۳
قبرستان فال ۱۰۳
حمام وراوی ۱۰۳
چاه شرف ۱۰۴
استودان‌های خوزی ۱۰۴
قبرستان تاریخی فال: ۱۰۴
آثار تاریخی مهر، مهر با جاذبه‌های فراوان **۱۰۵**
آثار شلدان ۱۰۵
قلات دیلا در اسیر، قبرستان قدیمی زیغان، تنب زین ۱۰۵
مسجد جامع اسیر ۱۰۵
تنگ مهر ۱۰۶
برج نگهبانی ۱۰۶
تقسیمات کشوری **۱۰۷**
آموزش عالی: **۱۰۸**
تاریخچه و سابقه تمدنی شهرستان مهر **۱۰۸**
بررسی های دیگر شهرستان مهر **۱۰۸**
وضعیت اقتصادی ۱۰۸
وضعیت فرهنگی ۱۰۹
مراسمات **۱۰۹**
مراسم سوگواری: ۱۰۹
نیمه برات (نیمه شعبان) ۱۱۰
مراسم پیاده روی شب عاشورا به نام (دور ده) ۱۱۰
موقعیت اقتصادی **۱۱۱**
معادن اکتشافی در شهرستان مهر: **۱۱۲**
الف: منابع گازی ۱۱۲
حوزه گازی تابناک: ۱۱۲
میدان گازی وراوی ۱۱۲

www.ketab.ir

مخزن گازی شانول(کونه خلیلی) ۱۱۳
میدان گازی هما: ۱۱۳
وجه تسمیه مهر **۱۱۳**
نتیجه : ۱۱۸

فصل پنجم:

مهاجرت مهری **۱۲۰**

روند مهاجرت ها **۱۲۱**
مهاجرت به مهر ۱۲۱
مهاجرت به ایران ۱۲۲
روایت اول ۱۲۲
روایت دوم ۱۲۴
روایت سوم ۱۲۵
سایر روایات ۱۲۶
بررسی روایت‌ها **۱۲۶**
بررسی زمان مهاجرت ۱۲۶
نتیجه : ۱۲۷
بررسی نحوه مهاجرت **۱۲۸**
ظلم و جور حکام سنی مذهب مناطق **۱۲۹**
تشکیل حکومت مقتدر شیعی در ایران ۱۲۹
نتیجه : ۱۲۹
جمع بندی مستندات تاریخی **۱۳۸**
نتیجه سکونت سادات **۱۳۹**
آثار فرهنگی و توسعه تشیع **۱۴۰**
ایجاد مناصب حکومتی برای سادات ۱۴۱
نکته پایانی : ۱۴۲

فصل ششم

طوایف و انساب **۱۴۳**

طوایف ۱۴۹

www.ketab.ir

گفتار چهارم کلانتران شیعه..... ۱۵۲
آل عباد..... ۱۵۴
عابدها..... ۱۵۴
تاجرها..... Error! Bookmark not defined.
سید محمد کلانتر..... ۱۵۴
سید ابراهیم کلانتر..... ۱۵۵
آیت الله سید محمد محدث مهری (کلانتر)..... ۱۵۵
آیت الله سید عباس مهری (کلانتر)..... ۱۵۷
آیت الله سید محمد برهانی (کلانتر)..... ۱۵۹
جناب سید علی موسوی المهری..... ۱۶۲
آیت الله سید ابوالحسن نوری..... ۱۶۳
مرحوم حجه الاسلام سید محمد باقر الموسوی المهری..... ۱۶۶
حجه الاسلام سید عبدالواحد موسوی لاری..... ۱۶۷
مرحوم آیت الله سید مهدی برهانی..... ۱۶۸
آل حسن..... ۱۶۹
مرحوم سید علی سیدهاشم..... ۱۶۹
مرحوم حجه الاسلام سید عباس حسینی مهری..... ۱۶۹
مرحوم سید عباس حسینی مهری..... ۱۷۰
سید حبیب حسینی المدنی..... ۱۷۱
آل حاج..... ۱۷۲
سید کاظم سجادی..... ۱۷۲
آل دیهیم (تاج)..... ۱۷۳
حجه الاسلام سید جلال موسوی..... ۱۷۳
سادات علامه..... ۱۷۳
حجه الاسلام سید مرتضی علامه..... ۱۷۵

ضمیمه تصاویر:

الف . تصاویر اسناد..... ۱۸۳
ب. تصاویر اماکن..... ۱۸۵
ج. تصاویر کتب..... ۱۸۶
د. تصاویر اشخاص..... ۱۸۸

www.ketab.ir

مقدمه

انسان‌ها در طول تاریخ در حال مهاجرت و جابجایی بودند. چه بر اساس روایات دینی و چه بر اساس نظریه‌های تکاملی و فرگشت نسل انسان‌ها همواره در حال مهاجرت بوده و از قاره‌ای به قاره دیگر و از منطقه‌ای به منطقه دیگر مهاجرت کردند.

آخرین مهاجرت‌های بزرگ نیز مهاجرت انگلوساکسون‌ها از قاره اروپا به دو قاره جدید آمریکا و استرالیا بوده است که هنوز اکثر مردمان ساکن استرالیا و امریکا اجداد خود را که معمولا از اروپا به آنجا مهاجرت کردند، بیاد دارند و بسیاری از کشورها (مانند کانادا) هنوز در حال پذیرش مهاجر از چهارگوشه دنیا هستند.

مهاجرت هم برای گروه‌های مهاجرت کننده و هم برای مردم و مناطق مهاجر پذیر عمدتا دارای جنبه‌های مثبت و منفی زیادی است؛ لیکن همواره جنبه‌های مثبت آن غالب بوده است و به همین دلیل مهاجرت انسان‌ها همچنان ادامه دارد و از مباحث مهم روز دنیا می‌باشد.

در اسلام نیز مهاجرت از امور ممدوح و پسندیده است مهاجرت جعفر ابن ابیطالب به همراه گروهی از مسلمانان به حبشه و هجرت پیامبر اکرم (ص) از مکه به مدینه از اولین و معروف‌ترین این مهاجرت‌ها در صدر اسلام بوده است و به دلیل اهمیت زیاد این مهاجرت و تاثیرات شگرف آن این روز به عنوان مبنای تاریخ اسلام در نظر گرفته شده است.

قبل از ان نیز حضرت ابراهیم به همراه زن و فرزند خویش از سرزمین‌های دور به منطقه حجاز و مکه مهاجرت کردند و صدها نمونه دیگر حاکی از حرکت‌های گروهی و یا فردی انسان‌ها به دلایل مختلف و به مقاصد مختلف حکایت دارد و نشان دهنده این است که این مهاجرت‌ها در طول تاریخ مستمرا جریان داشته و منشا ایجاد و یا رشد تمدن‌ها بوده است .

در قران کریم ایات زیادی در مورد مهاجرت ذکر شده است :

www.ketab.ir

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿۴۱﴾

و آنان که پس از ستم دیدنشان برای به دست آوردن خشنودی خدا هجرت کردند، یقیناً آنان را در این دنیا در جایگاه و مکانی نیکو جای دهیم، و قطعاً پاداش آخرت بهتر و برتر است، اگر می‌دانستند [که دارای چه کمیّت و کیفیتی است.]

جست‌وجو در واژه‌ها و اصطلاحات دینی، جایگاه ویژه «هجرت» را در اسلام به ما نشان می‌دهد.

در کتاب المعجم المفهرس که به الفاظ و مفردات قرآن اختصاص دارد، بیش از هجده مورد از تعابیر قرآنی در این باره ذکر شده است۱.

واژه هجر از هجران و متضاد وصل آمده و مهاجر کسی است که سختی‌های هجران را به جان خریده است. در کتاب قاموس قرآن، هجر و هجران را جدایی انسان از دیگری عنوان کرده است.

یکی از نویسندگان معاصر با اشاره به این مطلب می گوید:

«در پس چهره هر مدنیتی، مهاجرتی پنهان است و به سخن هر جامعه بزرگی که گوش فرا می دهیم، به زبان تاریخ یا اساطیرش، از هجرتی حکایت می کند۲

پس از گسترش مرزهای حکومت اسلامی این مهاجرت‌ها با دلایل و علل مختلف ادامه داشت و عمدتا سادات علوی بنا بر رویه اجداد خود این مهاجرت‌ها را ادامه دادند و به دلایل مختلف که به ان خواهیم پرداخت به دیگر مناطق مهاجرت می‌کردند.

اثری که در پیش رو دارید مستند سازی روایات عمدتا " شفاهی یکی از این مهاجرت‌ها و بررسی کتابخانه‌ای و توصیفی آن می‌باشد که با کنکاش در اثار و کتب و نوشته‌ها و اسناد بر جای مانده و جمع آوری روایات شفاهی بزرگان و تطبیق این موارد با هم سعی بر بیان

---

۱ قواد عبدالباقی، محمد، المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم، ص ۷۳۰.

۲ شریعتی، علی، از هجرت تا وفات، ص ۹

www.ketab.ir

چگونگی این مهاجرت و ریشه‌های آن و در حد ممکن بیان تاریخ و زمان مهاجرت و پیامدهای فرهنگی و اجتماعی آن دارد.

مهاجرت یکی از فرزندان امام موسی کاظم علیه السلام به نام سید احمد مدنی که با خروج از مدینه و طی چند مرحله جابجایی نهایتا در منطقه احساء و در روستای توثیر سکونت یافت و پس از آن فرزندان و نوادگان ایشان در سایر مناطق و کشورها از جمله ایران و عراق و بحرین و کویت و بصورت ویژه به منطقه مهر منتشر شدند.

با توجه به اینکه بسیاری از این روایت‌ها ی مربوط به این مهاجرت بصورت شفاهی و سینه به سینه نقل شده و روایت کنندگان مختلفی آن را روایت کردند اند بدیهی است که برخی از این روایت‌ها با هم اختلاف داشته و یا حتی در تضاد باشند.

مطالب درج شده در مورد این مهاجرت در برخی کتب انساب و تاریخی نیز خطا و تضاد یافت می‌شود لیکن سعی بر آن است که با مستند سازی روایات شفاهی و مستندات مکتوب به نزدیک‌ترین روایت به واقعیت دست پیدا کرد و یا حداقل این اثر شالوده‌ای باشد برای محققین و پژوهشگران بعدی که آن را تکمیل و تصحیح کنند.

ضمن سپاس از کلیه بزرگوارانی که در تهیه و تکمیل این اثر نهایت همکاری را با اینجانب داشتند از کلیه خوانندگان عزیز درخواست دارم چنانچه اطلاعاتی و یا مطالب و مستنداتی در خصوص روایات درج شده و یا روایات تکمیلی دیگری دارند برای اینجانب ارسال تا در چاپ‌های بعدی اصلاح و به نام خودتان منتشر شود.

تشکر و سپاس فراوان از دایی بزرگوار جناب سید محمد علی الموسوی المهری بابت راهنمایی و تشویق به تهیه این اثر و زحماتی که برای تصحیح آن کشیدند.

تشکر و سپاس از جناب حجه السلام و المسلمین سید حبیب حسینی المدنی بخاطر کمک در جمع آوری روایات شفاهی و تصحیح موارد.

تشکر و سپاس از جناب سید احمد سجادی بخاطر کمک در جمع اوری روایات و جمع بندی و تصحیح تشکر و سپاس از جناب سید علی مهریانپور بابت جمع اوری اسناد و مستندات تاریخی و روایات شفاهی تشکر و سپاس از جناب سید احمد احمدی بابت کمک به جمع

www.ketab.ir

آوری برخی مستندات و روایات تشکر و سپاس از برادر گرامی جناب حجه الاسلام سید امین نوری بابت تصحیح مطالب و گرد آوری برخی روایات شفاهی و راهنمایی‌های مکرر ایشان برای پیگیری سر نخ‌های مطالب گمشده در کتاب‌های تاریخی تشکر و سپاس از جناب حجه السلام سید مسعود برهانی بابت کمک به جمع اوری مستندات و جلسات پیگیری و تصحیح روایات .

www.ketab.ir